

ΚΡΙΤΙΚΗ

Για τα «Κάτοπτρα» του Γιώργου Δουατζή – γράφει ο Μάριος Μπέγζος

12/12/2017

Υπαρξιακό κέντημα λόγου

Γιώργος Δουατζής, *Τα Κάτοπτρα*, εκδ. στίξες, Αθήνα 2017.

Πριν αρχίσω τον σχολιασμό για *Τα Κάτοπτρα* του Γιώργου Δουατζή, θα ήθελα να παραθέσω ένα μικρό απόσπασμα του βιβλίου: *Θα διανύσουμε έτσι κι αλλιώς το δρόμο της ύπαρξης. Ας τον ομορφύνουμε. Θα τρέχει η ζωή, με ή χωρίς εμάς. Ας τη σεβαστούμε. Θα καίγονται άνθρωποι στη φωτιά της μισαλλοδοξίας, της μικροψυχίας. Ας τους συγχωρήσουμε. Θα πηγαίνουν, ως φαίνεται, πάντα μαζί τα φάρμακα ίασης και τα θανατηφόρα όπλα. Ας εξοικειωθούμε με την οφειλόμενη αντίσταση. Θα μας πικραίνουν με το φθόνο τους. Ας τους λυπηθούμε. Θα μας γνώσει ισοβίως ο Τζορντάνο Μπρούνο μέσα από τις στάχτες της σκοταδιστικής πυράς που τον κατέκαψε πριν τέσσερις αιώνες. Οι Ιερές Εξετάσεις θα αναπαράγονται κάθε φορά με άλλο προσωπείο. Ωστόσο, η ζωή θα προχωράει. Με πόσες αφέσεις προχωράει η ζωή;*

Το πρόσφατο πεζό ποίημα του Γιώργου Δουατζή τιτλοφορείται *Τα Κάτοπτρα*. Είκοσι τέσσερα δοκίμια, ισάριθμα με τα γράμματα της ελληνικής αλφαβήτου, πραγματεύονται πολυάριθμα θέματα υπαρξιακής ανησυχίας και μεταφυσικής εγρήγορσης όλων μας.

Ποίημα επονόμασα το ανθολόγιο πεζών δοκιμίων του Γιώργου Δουατζή, επειδή πρόκειται για όντως δημιουργήματα. Στην αρχέγονη ελληνική γλώσσα λέγεται «ποίημα» από το ρήμα «ποιώ», δηλαδή δημιουργώ, κάνω, πράττω, κατασκευάζω, καθετί που ποιείται εκ του μηδενός.

Άλλωστε ο συγγραφέας μας είναι γνωστός και καταξιωμένος ποιητής του έμμετρου λόγου με πολλές συλλογές ποιητικών δημιουργημάτων του και μάλιστα με φωτογραφική πλαισίωση, όπως τα φημισμένα «Φωτοποίηματα» που κυκλοφορήθηκαν προ ετών. Ας μη λησμονούμε ότι το ποίημα δεν είναι πια το ομοιοκατάληκτο στιχούργημα του παρελθόντος. Το ποίημα αναφέρεται στον αισθαντικό λόγο της ζωής ο οποίος εκφράζεται ελεύθερα κι απευθύνεται στον κοινό λόγο της ολότητας της κοινωνίας μας και της προσωπικότητας καθενός και καθεμιάς μας.

Ο τίτλος *Τα Κάτοπτρα* είναι απαράμιλλος και εφάμιλλος του περιεχομένου του βιβλίου. Κάτοπτρα είναι οι καθρέφτες δηλαδή καθετί υλικό, στερεό ή υγρό, που αντικατοπτρίζει και καθρεφτίζει το παν στην ζωή μας. Όχι μόνο ο κατασκευασμένος από ανθρώπινα χέρια καθρέπτης ή η επιφάνεια ενός υαλοπίνακα που αντικατοπτρίζει, αλλά ακόμα και η ακατασκευάστη μέσα στην φύση επιφάνεια του νερού σε μια ήρεμη λίμνη είναι που αντικαθρεπτίζει τα εικονιζόμενα όντα.

Όλα αυτά νοούνται ως κάτοπτρα. Άνθρωπος και κόσμος γεννούν, επινοούν και ποιούν κάτοπτρα για να κοινωνήσουν την αλήθεια της ζωής. Το ίδιο πράττει και ο Γιώργος Δουατζής σε αυτό το πόνημά του.

Θεμελιώδης ελληνική εμπειρία είναι η όραση την οποία το κάτοπτρο καταξιώνει στο έπακρο. Στην ελληνική κοσμοθεωρία ισχύει η ρήση: «ό,τι υπάρχει βλέπεται» και «ό,τι είναι φαίνεται». Η φιλοσοφία ως πρωταρχική ελληνική επινόηση παγκοσμίως και διαχρονικά, τόσο ως λέξη (φιλοσοφία = φιλία σοφίας) που μένει αμετάφραστη στις ευρωπαϊκές γλώσσες, όσο και ως ιστορική πραγματικότητα, θεμελιώνεται στην κριτική επερώτηση της παραπάνω ρήσης: «ό,τι φαίνεται είναι;» ή μήπως «τα φαινόμενα απατούν»; «Τι είναι το ον;» δηλαδή καθετί που είναι και υπάρχει.

Άραγε είναι μόνο οτιδήποτε φαίνεται και βλέπεται ή και κάτι άλλο ακόμα, περισσότερο, βαθύτερο, παραπέρα; Τι είναι στ' αλήθεια αυτό που φαίνεται ότι είναι; Η διαστολή του φαίνεσθαι από το είναι και η ζήτηση της αλήθειας σε αυτό που είναι πάντα και, όταν όλα έρχονται και παρέρχονται, αυτό μένει και παραμένει, ακόμα κι όταν δεν φαίνεται πια, σαν την ψυχή του ανθρώπου μέσα στο σώμα του που φθείρεται, είναι το τιτάνιο εγχείρημα που λέγεται και είναι η φιλοσοφία.

Το κάτοπτρο υπηρετεί την όραση. Ο καθρέπτης είναι λειτουργός της θεωρίας, της θωρίας που εμβιώνεται στο «θέατρον», τον τόπο της θεωρίας / θωρίας / ματιάς. Η αλήθεια βλέπεται δηλαδή θεωρείται με κάτοπτρα, ποτέ γυμνή και μόνη της, απ' ευθείας. Η αλήθεια είναι σαν τον ήλιο που φωτίζει και θερμαίνει, αλλά τυφλώνει όποιον τον αντικρύσει κατάματα, με γυμνό οφθαλμό, χωρίς ματογυάλια ή δίχως κάτοπτρα.

Ο Γιώργος Δουατζής τιτλοφορεί τα ποιητικά του δοκίμια, που ο Σεφέρης ονόμαζε «δοκιμές», δηλαδή απόπειρες και δοκιμασίες, επακριβέστατα ως *Τα Κάτοπτρα*. Όλα όσα γράφει είναι καθρέπτες της αλήθειας της ζωής μας.

Μόνο με κάτοπτρα βλέπουμε την αλήθεια κι έτσι την πλησιάζουμε χωρίς να την κατέχουμε, την αγαπάμε χωρίς να μας ανήκει και την φιλούμε («φιλο-σοφία») όπως οι ερωτευμένοι φιλούνε και φυλάνε ο ένας τον άλλον. Το φιλί και η φιλία, το «φιλώ» και το «φυλάω», με -ι- ή με -υ- σαν το «φιλάω» και το «φυλάω», ο σωματοφύλακας και ο δεσμοφύλακας, ο εραστής κι ο ζηλωτής (ζηλιάρης) απέχουν μόλις μια τρίχα ή ένα γράμμα του αλφαβήτου μας!

Η αρχαιότερη μαρτυρία για τα κάτοπτρα βρίσκεται στην ελληνική μυθολογία με τον εκπάγλου καλλονής νεαρό Νάρκισσο. Ο συνεχής αυτοθαυμασμός του στο κάτοπτρο της λίμνης επέφερε τον θάνατό του. Η αλήθεια δεν εξασφαλίζεται με την ωραιότητα, αλλά αντιθέτως η ομορφιά σώζεται από την αλήθεια που βρίσκεται στο «μέτρον» και όχι στην «ύβριση» του εγωτικού νοσηρού αυτοθαυμασμού.

Επόμενη αρχαία μαρτυρία κατόπτρων είναι η Βίβλος. Στην Παλαιά Διαθήκη απαγορεύεται η ειδωλοποιία: «ου ποιήσεις σεαυτώ ειδωλον ουδε παντός ομοίωμα» και ο Θεός μένει αόρατος αλλά όχι αόματος! Στην Καινή Διαθήκη πάλι γράφεται το εξής: «άρτι γαρ βλέπομεν ως εν εσόπτρω, εν αινίγματι, όταν δε ελθη το τέλειον, οψόμεθα πρόσωπον προς πρόσωπον».

Ο Φρόνυτ τοποθετεί τον ναρκισσισμό με βάση τον ομώνυμο ελληνικό μύθο στην απαρχή της ψυχανάλυσης, ανατέμνοντας έτσι με ικανοποιητικό τρόπο τον ανθρώπινο ψυχισμό. Το πασιγνώστο «στάδιο του καθρέπτη» στον Λακάν χαρακτηρίζει τον άνθρωπο σε διαστολή προς το υπόλοιπο ζωικό βασίλειο.

Με ιδιάζουσα ευαισθησία και αξιοπαρατήρητη καλαισθησία ο Γιώργος Δουατζής κεντάει τον λόγο του έχοντας τις λέξεις για στημόνι και τα βιώματα για υφάδι. Το πεζό ποίημά του θίγει ένα μεγάλο φάσμα υπαρξιακών καταστάσεων με κυριότερες κατά την άποψή μας τις ακόλουθες: την σιωπή (σ. 11), την σκιά (σ. 16), την ελπίδα (σ. 21), την ποίηση (σ. 28) και το δίπολο της ζωής μας, τον έρωτα με τον θάνατο (σ. 43 και 78-79).

Ακολουθώντας τη ρήση ενός σύγχρονου θυμόσοφου ότι «αν θέλεις να εκνευρίσεις ένα ποιητή, εξήγησε την ποίησή του» (Τ. Ν. Νασσίμ, *Η Κλίση του Προκρούστη*, 2011, σ. 83), σπεύδω να διακόψω την παρουσίαση του βιβλίου παραπέμποντας σας σε αυτό το ίδιο το πεζό ποίημα.

Διατυπώνω εν τέλει μια θερμή παράκληση, αν όχι ικεσία κιάλας, που έχει ως εξής: να γίνετε οι αυριανοί αναγνώστες του Γιώργου Δουατζή.

[Πρώτη δημοσίευση στο ηλεκτρονικό *Φρέαρ*. Φωτογραφία: Josh Nice.]